

Koncepce vědy a výzkumu Národního zemědělského muzea, s. p. o.

2016-2022

I. Charakteristika výzkumu

Národní zemědělské muzeum, státní příspěvková organizace zřízená Ministerstvem zemědělství (dále jen NZM) jako výzkumná organizace patří k tradičním pracovištím vědy a výzkumu srovnatelné s obdobnými veřejnými muzejními institucemi, které se zabývají výzkumem. Zemědělství a ostatní obory zastřešené Ministerstvem zemědělství vnímá a prezentuje jako podstatný sociokulturní fenomén, který nejen umožnil rozvoj historických civilizací, ale trvale spoluutváří dnešní moderní společnost. Výzkum muzea je proto koncipován tak, aby obsáhl co možná nejširší oblast zemědělství a ostatní obory zastřešené Ministerstvem zemědělství jako základní lidskou aktivitu nezbytnou k rozvoji společnosti. Podle Zřizovací listiny ze dne 1. 12. 2015 NZM shromažďuje sbírky hmotných dokladů vývoje zemědělství lesnictví, myslivosti, rybářství, zoologie, zahradnictví (zahrnující ovocnářství, zelinářství a květinářství), vinařství, botaniky, životního prostředí, zpracování zemědělských produktů, potravinářství a gastronomie, dokladů vývoje a rozvoje venkova, tradic, vývoje životního prostředí a kulturní krajiny české i zahraniční provenience. NZM se prioritně zaměřuje na odborné zpracování sbírkových předmětů z vlastní sbírky a na zkoumání prostředí, jevů a vztahů, ze kterých jsou tyto doklady technických, hospodářských, společensko-kulturních i politických jevů získávány. Cílem bude zkoumání jevů v komplexních souvislostech se záměrem využít nových poznatků pro současnou a budoucí praxi, zejména v kontextu tradičních přístupů a udržitelného hospodaření. Osu výzkumu tvoří 12 základních směrů bádání, které navazují na jednotlivé podsbírkky a vychází z potřeb NZM: *Muzeologie; Venkov, zemědělství, krajina, etnografie a tradice; Rozvoj venkova a regionální rozvoj; Lesnictví, lesní hospodářství a myslivost; Vodní ekosystém, rybníkářství a rybářství; Zahradnictví (ovocnářství, zelinářství, květinářství), vinařství a včelařství; Mechanizace zemědělství a lesnictví; Zemědělské, lesnické a další oborové provozní stavby; Potravinářský a na zemědělství navazující průmysl, živočišná výroba; Kulinární dědictví českých zemí; Venkov v umění; Osobnosti zemědělství, lesnictví, rybářství, zahradnictví, zemědělského podnikání a příbuzných oborů; Archeologie zemědělství.* Vedle toho jsou řešeny další výzkumné projekty podpořené z jiných zdrojů než *Dlouhodobý koncepční rozvoj výzkumné organizace (DKRVO)*. Mezi tyto výzkumné programy náleží např. *Program aplikovaného výzkumu a vývoje národní a kulturní identity* Ministerstva kultury (NAKI) či programy Grantové agentury České republiky (GAČR). V současné době se konkrétně jedná o NAKI-projekty *Zahradně-architektonická tvorba v kontextu realizace cílů národního obrození během 1. Československé republiky, Kulturní krajina jako prostor pro společenskou reprezentaci a relaxaci vybraných aristokratických rodů v období od 17. do počátku 20. století.*

II. Předmět koncepce

Koncepce výzkumné činnosti NZM pro období 2016–2020 vychází z výsledků řešení předchozích aktivit směřované převážně na vědecké zhodnocení sbírkového fondu NZM. Výsledky výzkumné činnosti NZM by měly docílit úplnější úrovně poznání v jednotlivých, níže definovaných dílčích směrech. Výzkum bude zaměřen především na vědecké poznání prostředí, dějů a dokladů materiální a imateriální kultury v návaznosti na základní sbírkotvorné a prezentační cíle NZM. **Unikátní sbírka NZM představuje mimořádný zdroj informací, který lze využít nejen z výzkumného hlediska a pro popularizaci oboru, ale rovněž k identifikaci tradičních, udržitelných způsobů zemědělské, lesnické, rybářské či potravinářské výroby a péče o krajinu.**

Výsledky bádání se prezentují prostřednictvím stálých expozic a krátkodobých výstav, vlastní publikační, vzdělávací a přednáškovou činností v České republice i v zahraničí a dalšími kulturně výchovnými aktivitami určenými pro nejširší veřejnost. Zaměstnanci NZM vykazují bohatou publikační činnost evidovanou v Rejstříku informací o výsledcích (RIV). Z hlediska RIV-výsledků náleží NZM mezi nejúspěšnější muzea v republice. Publikační činnost reflektuje základní směry výzkumu, které korespondují se strukturou sbírky.

NZM je vydavatelem jednoho recenzovaného neimpaktovaného časopisu – *Prameny a studie*. Periodikum vychází vyjma let 1993–2005 nepřetržitě od roku 1966. V roce 2016 uplyne 50 let od zahájení vydávání tohoto odborného časopisu, který vychází dvakrát až třikrát ročně a nabízí studie z rozličných tematických okruhů přispívající k poznání širších souvislostí ve vývoji zemědělství, lesnictví, potravinářství aj. Při příležitosti 50-letého výročí časopis získá nový design, nově strukturovaný obsah a začne se řešit otázka, jejímž cílem bude zapsání časopisu do některých z mezinárodních databází periodik. Zároveň bude v daném období probíhat digitalizace všech starších čísel *Pramenů a studií*, které budou následně zpřístupněna na webových stránkách NZM.

Publikační činnost NZM bude též zaměřena na vědecké monografie (také ve specifické formě vhodné pro vědecké zpracování poznatků týkajících se sbírek, tedy kritických katalogů), odborných článků ve vědeckých časopisech (kromě vlastního časopisu *Prameny a studie* také na vědecké časopisy zařazené do databáze Scopus, Erih nebo Web of Science), příspěvky z konferencí, jejichž sborníky byly v minulých ročnících zařazené do databáze Scopus nebo Web of Science. K prohloubení a zkvalitnění vědecké činnosti bude NZM uzavírat partnerství (rámcové smlouvy o spolupráci, smlouvy o smluvním výzkumu) s dalšími institucemi.

Komunikační odbornou platformu NZM zvažuje rozšířit pořádáním mezinárodní agrární konference, čímž by se měla začít systematicky rozvíjet mezinárodní spolupráce muzea. Konference by volně navazovala na odborná setkání v Uherském Hradišti, která po dobu celých 25 let poskytovala reflexi porevolučního výzkumu českého politického agrarismu. Konference by stabilizovala diskusní platformu s věcným a chronologickým rozšířením na dějiny venkova s výrazným interdisciplinárním charakterem (historie, (agrární) sociologie, demografie, antropologie, etnografie, architektury, ekonomie, archivnictví, muzeologie aj.). Konferenci by bylo věnováno jedno číslo vědeckého časopisu NZM *Prameny a studie*.

Sbírka NZM je zapsána v Centrální evidenci sbírek (dále jen CES) na Ministerstvu kultury ČR pod číslem NMZ/002-05-10/225002. Její součástí je celkem 23 podsbírek

Národní
zemědělské
muzeum

včetně rozsáhlé knihovny se vzácnými tisky a unikátního fotoarchivu.¹ Vedle toho NZM spravuje archiv s rozsáhlými pozůstalostními fondy, který není evidovaný v CES, ale v NAD 931000601 – Národní zemědělské muzeum. Vedle běžné agendy spojené se správou sbírky a archivní sbírky bude usilováno o rozšíření, odborné zpracování a prezentaci sbírkových předmětů a archiválií.

---

¹ Sběrka je tvořena následujícími podsbírkami: botanická, doprava a zdroje energie, etnografická, fotoarchiv, knihy, květinářství, lesnictví, modely staveb, myslivost, numizmatika, obchod, obrazy, ovocnictví, potravinářská výroba, řemesla, rostlinná výroba I., rostlinná výroba II., rybářství, vinařství, zelinářství, zoologie, živočišná výroba, životní prostředí.

III. Cíl koncepce

Základním cílem je získávání vědeckých poznatků, jejich zpracování a publikování v dále popsanych 12 směrech výzkumu. Základními cíli bude vědecké zhodnocení sbírky NZM v kontextu prostředí, z něhož sbírkové předměty pochází a dosažení úplnějšího stupně poznání v jednotlivých podsbírkách; zpracovávání dějin zemědělství (lesnictví, rybářství, vývoje a rozvoje venkova atd.) v interdisciplinárním diskurzu a ve vazbě na posilování udržitelného hospodaření a zvyšování soběstačnosti a potenciál sociálního podnikání (viz dále); využití sbírkového fondu a dalších poznatků pro identifikace tradičních, udržitelných způsobů zemědělské, lesnické, rybářské či potravinářské výroby a péče o krajinu; prezentace sbírkového fondu a výsledků výzkumu dějin zemědělství (lesnictví, rybářství, vývoje a rozvoje venkova atd.) prostřednictvím dlouhodobých a dočasných expozic, tvorby kritických katalogů, katalogů k výstavám a expozicím, publikačních výstupů, konferencí, workshopů, přednášek a vytvořením platformy pro setkávání odborníků v dané oblasti.

Koncepce definuje předmět svého výzkumu, tedy zemědělství a dalších předmětných oblastí, nejen jako historiografické téma úzce propojené s ochranou kulturního a přírodního dědictví, ale rovněž jako část národní ekonomiky, bez níž by docházelo k destrukci života na venkově, ohrožení potravinové bezpečnosti a k destabilizaci sociální struktury země. Tematizovány budou tradiční oblasti českého hospodářství (např. rybářství, včelařství, vinařství, ovocnářství, pěstování chmele, pivovarnictví aj.), které jsou významné zvláště pro místní ekonomiku a zaměstnanost. V této souvislosti bude zemědělství představeno jako vhodná oblast pro aplikaci tzv. sociálního podnikání či jinými slovy společensky prospěšného podnikání. Tento druh podnikatelské aktivity měl své místo na venkově po staletí (role sedláka-hospodáře v zaměstnanosti venkova, výrazný sociální rozměr: nabídka společenského rámce, identifikace se zaměstnavatelem a jeho gruntem přesahují k identifikaci s místem, regionem). Nicméně radikální zásahy společenského vývoje po druhé světové válce a zejména po roce 1948 s řadou destruktivních následků tyto aktivity eliminovaly. Současné trendy zemědělského hospodaření se v mnoha ohledech zcela přirozeně navracejí k původní praxi, aniž by si uvědomovaly své vzory v historii venkova. Předkládaná koncepce tak obecně cílí na objasnění sociálního podnikání na venkově v minulosti a na nalezení jejich relevantních modelů s nabídkou možného využití pro současný vývoj venkovského prostředí. Toto bude možné na základě výzkumu historických pramenů a zjištění, na jakých principech a s jakým efektem ekonomickým a sociálním fungovalo sociální podnikání v minulosti.

S problematikou sociálního podnikání v zemědělství, lesnictví, rybářství atd. úzce souvisí udržitelnost těchto odvětví, popř. udržitelnost venkova jako takového. Jedním stěžejním cílem koncepce je na podkladě výzkumu historických pramenů představit současné a budoucí generaci historický odkaz, ať už např. v podobě popisu zemědělských postupů, technologií výroby, strojní techniky, odrůd ovoce, zeleniny, technických rostlin, nebo např. v podobě interpretace zemědělce, lesníka či rybníkáře jako architekta a tvůrce venkovské krajiny a životního prostředí. Výsledky takto pojatého výzkumu a jejich využití jsou mnohostranné. Zásady udržitelnosti se navrací k dědictví předešlých generací a jejich zkušeností. Při hledání cesty využití stejných původních postupů, techniky a metod pro udržitelnost v zemědělství a v jemu blízkých oborech, představuje NZM nezastupitelného partnera ostatních subjektů usilujících o naplnění shodného cíle.

Základní směry rozvoje výzkumné činnosti

1. Muzeologie
2. Venkov, zemědělství, krajina, etnografie a tradice
3. Rozvoj venkova a regionální rozvoj
4. Lesnictví, lesní hospodářství a myslivost
5. Vodní ekosystém, rybníkářství a rybářství
6. Zahradnictví (ovocnářství, zelinářství, květinářství), vinařství a včelařství
7. Mechanizace zemědělství a lesnictví
8. Zemědělské, lesnické a další oborové provozní stavby
9. Potravinářský a na zemědělství navazující průmysl a živočišná výroba
10. Kulinární dědictví českých zemí
11. Venkov a zemědělství v umění
12. Osobnosti zemědělství, lesnictví, rybářství, zahradnictví, zemědělského podnikání a příbuzných oborů
13. Archeologie zemědělství

Směr č. 1 Muzeologie

Sbírka NZM je spravována podle Zákona 122/2000 Sb. Ke sbírkovým předmětům jsou pořizovány evidenční záznamy a je o nich pořizována další odborná písemná dokumentace a podle potřeby i dokumentace obrazová. Sbírka NZM je odborně zpracovávána a prezentována ve stálých expozicích, na výstavách, prostřednictvím muzejních programů a muzejních publikací v rámci výchovné a vzdělávací činnosti muzea zajišťované vlastními zaměstnanci NZM nebo prostřednictvím jiných právnických či fyzických osob na základě platné dohody o dočasném přenechání sbírkových předmětů.

Díličí výzkumné cíle souvisí jednak s historií muzejního fenoménu, resp. nejstaršími tuzemskými muzejními projekty např. činností Lesního a lovcího muzea Ohrada (1842), jednak s aktuálními muzeologickými postupy aplikovanými při tvorbě, ochraně a prezentaci sbírky NZM. Vedle historického výzkumu, bude probíhat vývoj a testování nových metod muzejního managementu, hospodaření, komunikace, evaluace muzejních aktivit apod.

Směr č. 2 Venkov, zemědělství, krajina, etnografie a tradice

Podsíbírky: směr obsáhne všechny podsíbírky, zejména: etnografická, obchod, obrazy, řemesla, životní prostředí, rostlinná výroba I. a II., fotoarchiv, archiv a knihovna NZM

Předmětem výzkumu tohoto směru jsou jednak dějiny zemědělství, jehož jádrem je právě venkov a jednak vývoj a proměny krajiny českého a moravského venkova. V této souvislosti bude zpracován fenomén spolkového zemědělského hnutí se zaměřením na obyvatelstvo venkova českých zemí před první světovou válkou spolu s problematikou venkovských elit a jejich úlohy v organizaci zemědělského obyvatelstva v českých zemích. Vedle vlastních hospodářských dějin se směr bude věnovat i dějinám sociálním, a to z hlediska mentalitních proměn venkovského obyvatelstva a sociální struktury venkovské společnosti. V rámci výzkumu by se měla otevřít problematika tzv. sociálního podnikání se svými obrazy v historii venkova a s nabídkou jejich možného použití v současné době.

Speciální oblast daného směru představuje otázka selského stavu a jejich perzekuce ve 20. století. V této souvislosti je plánovaná expozice s přednáškovým

cyklem, která si za cíl klade otevřít téma perzekuce selského stavu širší odborné i laické veřejnosti.

Venkov se stal synonymem pro místo, kde jsou uchovány a udržovány tradice, folklór a původní hodnoty spjaté s půdou jako živitelkou společnosti. Toto představuje předmět vědecké disciplíny etnografie. Novým podnětem pro rozvoj etnografie v rámci koncepce vědy a výzkumu byla konference NZM (říjen 2015) na téma *Národopisné výstavy československé 1895*. Setkání odborníků v dané oblasti ukázalo nutnost věnovat se tomuto oboru a podnítit společnou diskuzi. Navíc etnografická sbírka v Muzeu českého venkova na zámku Kačina tomuto směru v rámci bádání NZM dodává nový rozměr. Výzkum etnografické sbírky se nejdříve zaměří na zkoumání jejího obsahu, následně se bude věnovat lidovým krojům zastoupených v etnografické podsbírce.

Směr č. 3 Rozvoj venkova a regionální rozvoj

Podsíbírky: fotoarchiv, archiv a knihovna NZM

Rozvoji venkova ve vazbě na regionální rozvoj je téma, kterému zatím nebyla věnována dostatečná pozornost. Muzejní výzkum se zaměřuje na zkoumání prostředí, z něhož mohou být získávány sbírkové předměty, je tedy zaměřován převážně na minulost. V rámci tohoto směru půjde o zkoumání odkazu minulosti pro současnost a budoucnost, a to se zaměřením na rozvoj venkova nebo širěji na regionální rozvoj. Pojem venkov je neurčitým a do jisté míry abstraktním označením kulturní krajiny se specifickými charakteristikami. Regionální rozvoj je v rámci tohoto směru výzkumu vymezován jako komplex procesů, které probíhají uvnitř regionů, a které se týkají pozitivních ekonomických, sociálních, environmentálních a jiných proměn regionu.

Zvláštní pozornost v rámci výzkumného směru bude věnována rozvoji krajů, měst a obcí z různých aspektů (například z hlediska jejich managementu), dále tématu udržitelného rozvoje (také ve vazbě na udržitelné hospodaření v zemědělství či širěji na venkově, sociální podnikání na venkově atd.), soběstačnosti obcí, problematice významu kohezní a zemědělské politiky pro rozvoj venkova.

Směr č. 4 Lesnictví, lesní hospodářství a myslivost

Podsíbírky: lesnictví, myslivost, zoologie, fotoarchiv, archiv a knihovna NZM

Správně udržované lesy fungují jako zdroje trvale obnovitelné dřevní suroviny, lesních hub, plodů, poskytuje společnosti mnohostranný užitek v zachování a podpoře druhové pestrosti všech v něm žijících mikroorganismů, hub, rostlin a živočichů, v ochraně klimatu, vody a půdy, přičemž přináší i nemalý užitek rekreační a relaxační. Již v dávné minulosti panovala snaha o zabezpečení lesů, aby nedocházelo k jejich ničení a aby byla zachována jejich užitečnost. Cílem tohoto směru je na základě nově zjištěných skutečností vývoje a rozvoje příslušné oblasti podpořit úsilí společnosti po trvale udržitelném hospodaření v lesích.

Předmět výzkumu stojí ve středu zájmu především Muzea lesnictví, myslivosti a rybářství na Ohradě. V období trvání koncepce by mělo dojít k popisu a kritickému zhodnocení jedněch z nejstarších muzejních katalogů v ČR uchovaných na Ohradě (katalogy Lesního a lovcího muzea Ohrada z let 1849–1900), porovnání použitého názvosloví se soudobou odbornou literaturou, sledování rozvoje Muzea lesnictví, myslivosti a rybářství v prvním čtvrtstoletí jeho existence a porovnání sbírkového fondu se současným stavem. Podsíbírka zoologie umožní přípravu výstavy o největším evropském recentním savci – zubrovi a pokračování v zhodnocení a zpřístupnění tzv.

Sallačovy sbírky sourozí turovitých, a to v podobě odborné publikace. Pobočka Ohrada bude v těchto letech nadále pokračovat v populárním výstavním cyklu „Příroda v ilustraci“.

Součástí výzkumu tohoto směru bude činnost v rámci archivu NZM. Cílem bude uspořádání fondů lesníků a lesnických institucí, popř. získání nových lesnických pozůstalostí a doplnění stávajících (heuristika, pořádání, inventarizace). Pozornost bude věnována převážně lesnickým družstvům a jejich přínosu pro organizaci lesnictví a lesnického hospodářství. Speciální oblast zájmu bude představovat lesní školkaření. Výsledky tohoto syntetizujícího výzkumu mohou podpořit současné lesní školky a podpořit je v jejich zdárném vývoji směřující k trvalé udržitelnosti lesů a jejich hospodářství.

Směr č. 5 Vodní ekosystém, rybníkářství a rybářství

Podsíbírka: rybářství, obchod, fotoarchiv, archiv a knihovna NZM

Rozmanité a četné vodní plochy v ČR se staly cenným biotopem s bohatou flórou a faunou, významným střediskem letních relaxačních aktivit a zejména, základnou tradičního českého rybníkářství a s ním spjatého rybářství. Výzkum se bude vedle jiného zabývat tradicemi a hodnotami, na kterých je po mnoho staletí založena domácí akvakultura.

Oblast rybářství je součástí koncepce muzea na Ohradě, které se vývoji rybářství dlouhodobě věnuje. Výzkumný směr chce v následujících letech přinést nový pohled, který spojí ekologii a produkční rybářství a zmapuje počátky a vývoj rybářství v českých zemích. Výsledky výzkumu tohoto směru přispějí k technologickým a hospodářským znalostem rybářského odvětví, které má významné postavení v místní ekonomice a které přispívá k udržování zaměstnanosti. Nadto bude velké úsilí vynaloženo na úpravy stávající expozice rybářství na Ohradě a na udržení stálé rozsáhlé expozice rybářství v hlavní výstavní budově v Praze, které danou oblast zpřístupňuje široké veřejnosti.

Směr č. 6 Zahradnictví (ovocnářství, zelinářství, květinářství), vinařství a včelařství

Podsíbírky: vinařství, ovocnictví, květinářství, potravinářská, fotoarchiv, archiv a knihovna NZM

Stěžejně se výzkum bude v těchto pěti letech věnovat krajovým odrůdám ovoce. Základem výzkumu budou modely ze sbírky Muzea vinařství, zahradnictví a životního prostředí ve Valticích. Samostatně i ve spolupráci s dalšími odbornými institucemi (Ovocnářská unie, Holovousy, Vysoká škola zemědělská) se budou shromažďovat informace o jednotlivých odrůdách, budou se fotit modely ze sbírky NZM Valtice, a to s cílem vytvořit kritické katalogy pro jednotlivé druhy ovoce (jablka, hrušky, meruňky, broskve, drobné ovoce). Výsledky výzkumu významně přispějí k udržitelnosti ochrany odrůd a nově získané znalosti spolu s praktickými zkušenostmi budou představovat značnou pomoc současným pěstitelům a těm, kteří na svých hospodářstvích zavádějí režim ekologického zemědělství.

Zvláštní pozornost v rámci výzkumného směru bude věnována včelařství. Vzhledem ke skutečnosti, že se stále zvyšuje zemědělská plocha, je i potřeba vyššího počtu opylujícího hmyzu. Bohužel dramatický úbytek včelstev se stává neblahým celosvětovým trendem, který tak nastoluje otázku udržitelnosti včelařství. Výzkum z hlediska udržitelnosti bude analyzovat a pokusí se zhodnotit aktuální stav českého, popř. světového včelařství a nabídne podněty pro jeho větší udržení do budoucna.

Dílčími úseky předmětu výzkumu budou zpočátku představovat včelí úly v ČR i v zahraničí se zaměřením na jejich rozšíření a na aplikaci moderních úlových systémů.

Směr č. 7 Mechanizace zemědělství a lesnictví

Podsíbírky: řemesla, rostlinná výroba I. (RI), doprava a zdroje energie, obchod, fotoarchiv

Výzkumný směr se bude věnovat mechanizaci zemědělství a lesnictví, tolik aktuální otázce v souvislosti s udržitelností funkcí lesa, zemědělství a s jeho ekologickými přístupy. Objektem výzkumu bude ruční zemědělské nářadí na zpracování půdy, sklizňové ruční nářadí, meliorační ruční nářadí a zemědělské ruční nářadí používané při pěstování a sklizni chmele a zemědělská (motorová) technika. Téma zemědělského ručního nářadí bude zpracováno na základě dostupných informací uvedených v inventárních a přírůstkových knihách a podle zastoupení konkrétních druhů nářadí ve sbírkovém fondu podsíbírky *rostlinné výroby RI*. Cílem bude stanovit typologii nářadí a popř. uvést technologii jejich zhotovení spolu s představením jejich vývoje, který šel ke strojní mechanizaci. V tomto ohledu se výzkumný směr bude stěžejně věnovat stabilním motorům, traktorům a jejich výrobcům. Podkladem pro rozsáhlý výzkum je sbírka Muzea zemědělské techniky v Čáslavi. Jedním z dílčích témat určených ke zpracování je výroba zemědělské techniky po druhé světové válce v kontextu společenských poměrů a socialistického plánování. Výzkum si klade za cíl vedle výše uvedeného doložit a popsat motorovou techniku používanou v zemědělství v českých zemích (traktory první poloviny 20. století, vývoj a výroba traktorů Škoda, pohony zemědělských strojů a jejich výrobci). Výzkum zemědělského nářadí a strojů dává možnost získat relevantní informace (metody, technika, technologie aj.) k činnostem spjatých s provozem zemědělského a lesního podniku. V době snahy po udržitelném zemědělství a ekologické udržitelnosti, které by zamezily dlouhodobému poškození půdy a přilehlých ekosystémů, je tento směr výzkumu zvláště přínosný.

Směr č. 8 Zemědělské, lesnické a další oborové provozní stavby

Podsíbírky: modely staveb, etnografická, fotoarchiv, archiv a knihovna NZM

Výzkum zemědělských provozních staveb v sobě propojuje využití sbírky NZM s terénním výzkumem. Výzkum se ve své první etapě bude věnovat druhé polovině 20. století a počátku 21. století. Ve sbírce je od 60. let 20. století zastoupeno jen několik málo staveb, proto bude k naplnění koncepce tohoto směru nutný terénní výzkum. Výsledkem by mělo být typové zpracování realizací zemědělských provozních budov. Pro muzejní sbírkotvornou činnost by se jednalo o určitou metodickou pomůcku v určení dle jakých kritérií se má stávající podsíbírka „modely staveb“ rozšiřovat. Analýza zemědělských provozních staveb přispěje k zmapování vývoje staveb, k zhodnocení a porovnání průběžných změn, a to s ohledem na praktické využití v současnosti. Součástí výzkumu bude i vývoj metodiky dokumentace hospodářských staveb v terénu, sběr projektové dokumentace a dalších dokladů o výstavbě, využívání a případném zániku předmětných objektů.

Směr č. 9 Potravinářský a na zemědělství navazující průmysl a živočišná výroba

Podsíbírky: potravinářská výroba, obchod, rostlinná výroba I. a II., živočišná výroba, fotoarchiv, archiv a knihovna NZM

Výzkumný směr otevírá bádání v oblasti potravinářského průmyslu v českých zemích na půdě muzea. Na základě podsbírky *potravinářské výroby* by mělo dojít k jejímu zhodnocení a k současnému rozšíření prostřednictvím systematické akvizice nových předmětů. Zvláštní pozornost bude věnována českému hospodářskému fenoménu či chceme-li, tradiční oblasti českého podnikání, čímž je pěstování chmele a pivovarnictví, a to ve střeoevropském kontextu. Na stávající expozici o pivu v pražské pobočce NZM tak bude navazovat dílčí výzkum pivovarnického průmyslu a obchodu s touto komoditou. Ve spojení s výzkumným směrem č. 7 (mechanizace zemědělství), výsledky výzkumu přispějí k objasnění otázky vzhledem k „nekonečné“, tj. udržitelné produkci potravin.

Směr č. 10 Kulinární dědictví českých zemí

Podsírky: potravinářská výroba, obchod, rostlinná výroba I. a II., živočišná výroba, fotoarchiv, archiv a knihovna NZM

Cílem výzkumného směru je dokumentace, prezentace a edukace hodnot historického regionálního a lokálního kulinárního dědictví českých zemí, odrážejícího prvky národní a kulturní identity, které je v přirozeném prostředí ohroženo vlivem globalizace a kulturního transferu vyvolaného moderním životním stylem. Vytvořeny by měly být předpoklady k identifikaci tradičních regionálních pokrmů a nápojů, jejich uplatnění v praxi a případná ochrana regionálních/národních produktů. Směr přispěje k vytváření pozitivního vztahu k místu, regionu a minulosti. Řada objektů „kulinárního dědictví“ představuje regionální tradici, s níž je často propojená místní ekonomika a zaměstnanost, zpravidla na venkově.

Směr č. 11 Venkov v umění

Podsírky: obrazy, fotoarchiv, archiv a knihovna NZM

Pramenem pro výzkum tohoto směru jsou materiály uchovány ve sbírkách NZM, jeho archivu a knihovně, zejména pak přírůstkové a inventární knihy uložené v NZM Kačina. Konkrétně se jedná o Šrobárovu sbírku obrazů, sbírku grafiky, soubor perokreseb Jaroslava Spirhanzla a soubor perokreseb Josefa Gruse. Výzkumu budou podléhat i drobné klasicistní stavby na chotkovském panství Nové Dvory. Odborné studie a katalogy přiblíží životní osudy umělců a představí jejich dílo zastoupené ve sbírkovém fondu NZM. Plánovaná je digitalizace Spirhanzlových a Grusových perokreseb ze sbírek NZM.

Směr č. 12 Osobnosti zemědělství, lesnictví, rybářství, zahradnictví, zemědělského podnikání a příbuzných oborů

Podsírky: lesnictví, rybářství, obrazy, fotoarchiv, archiv a knihovna NZM

Zpracování významných osobností zemědělství, lesnictví, zahradnictví, zemědělského podnikání, vynálezců zemědělské techniky a příbuzných oborů na základě materiálů dostupných v archivu NZM a jeho sbírce (Bratranci Veverkové, Wichterle–Kovařík: moravská strojírenská firma, Emil Škoda, Jan B. Lambl – chemik, první profesor vyučující zemědělství na ČVUT, Karel Kavina – profesor botaniky na ČVUT, František Bílek – čs. zootechnik, hipolog, Jan Nepomuk Harrach – jeho kolínské panství a zemědělská osvěta, Karel Liška – osobnost počátku sportovního rybářství, Vratislav Mazák – zoolog, ilustrátor). Dá se předpokládat, že doposud neprobádané archiválie a jiný historický pramenný materiál odkryje doposud neznámé souvislosti životních osudů daných protagonistů a jejich často celoživotního profesního zájmu.

Směr č. 13: Archeologie zemědělství

Podsbírky: řemesla, etnografická, fotoarchiv, archiv a knihovna NZM

Archeologický výzkum se zaměří na problematiku pravěkého, středověkého a raně novověkého zemědělství. Zvláštní pozornost bude věnována dokumentování a výzkumu zaniklých středověkých a raně novověkých vesnic se speciálním zřetelem na mapování plůžin. Zmapovány budou vodní jímky, nádrže a studně odkryté při archeologických výzkumech, se zřetelem na změny životního prostředí a v závislosti na antropogenní činnosti. Zkoumány budou rovněž odpadní jímky s ohledem na skladbu potravy minulých generací. Při činnosti bude využívána experimentální archeologie, tj. v praxi se budou ověřovat získané i stávající poznatky o vývoji zemědělství. Jedním ze stěžejních výsledků bude vypracování archeologického slovníku zahrnujícího veškerou terminologii archeologie zemědělství.

Archeologické úsilí bude směřovat k vytvoření samostatné archeologické podsbírky, která nebyla vyčleněna při transformaci v rámci zákona č. 122/2000 Sb. o ochraně sbírky muzejní povahy. Jádro podsbírky bude tvořeno existujícími sbírkovými předměty archeologické povahy, které jsou nyní umístěné v ostatních podsbírkách NZM, a následně bude podsbírka doplněna artefakty získanými vlastními výzkumy. Stávající sbírkové předměty archeologické povahy byly mnohdy chybně interpretovány kvůli absenci archeologa. Proto je účelné tyto předměty znovu zdokumentovat, uspořádat a podrobit je zkoumání pomocí metod používaných moderní archeologií. Nová vědecká interpretace těchto sbírkových předmětů spolu s novouází archeologických nálezů získaných z výzkumů umožní rozšířit výzkumný potenciál muzea a výrazně přispěje k rozvoji oboru archeologie zemědělství.

Národní
zemědělské
muzeum

Časový harmonogram řešení koncepce

Předkládaná koncepce na léta 2016–2022 podléhá každoroční aktualizaci zohledňující personální situaci, novou úroveň vědeckého poznání řešených témat a vývoj legislativy a oborových norem.

Řešení jednotlivých výzkumných směrů je koncipováno tak, aby průběžně generovalo výsledky hodnotitelné v RIV a účelně mohlo čerpat institucionální prostředky určené na rozvoj vědecké organizace.

Koncepce vědy a výzkumu Národního zemědělského muzea, s. p. o. 2016–2022 byla projednána a schválena Vědeckou radou NZM na jejím zasedání dne 20. 1. 2016. Připomínky členů vědecké rady byly řádně zpracovány.

Koncepce vědy a výzkumu Národního zemědělského muzea, s. p. o. 2016–2022 byla aktualizována na zasedání Vědecké rady NZM dne 12. 7. 2018. Připomínky členů vědecké rady byly řádně zpracovány.

M. J.

doc. Ing. Milan Jan Půček, MBA, Ph.D.